

Konceptualne mreže bliskih sinonima jad, tuga, depresija, žalost i sjeta u hrvatskom jeziku

Antunović, Arijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:416322>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije**

**Arijana Antunović
KONCEPTUALNE MREŽE BLISKIH SINONIMA
JAD, TUGA, DEPRESIJA, ŽALOST I SJETA
U HRVATSKOM JEZIKU**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2017.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za kulturalne studije
Mentor: dr.sc. Benedikt Perak
Studentica: Arijana Antunović

Konceptualne mreže bliskih sinonima tuga, jad depresija,
Žalost i sjeta u hrvatskom jeziku

(Završni rad)

Rijeka, rujan 2016.

SAŽETAK

U ovome radu istražuju se semantičke razlike pri jezičnoj konceptualizaciji bliskih leksema emocija negativnih hedoničkih valencija (valencije niskog podražaja)¹. Predstaviti ću višedimenzionalne rezultate dobivene kombiniranjem metoda u proučavanju leksema tuge, depresije, jada, žalosti i sjete na hrvatskom jeziku.

Pri istraživanju koristila sam afektivne, kognitivne i jezične istraživačke perspektive (metode) te korpusnu konstrukcijsku analizu leksičkih pojmova *tuga*, *depresija*, *jad*, *sjeta* i *žalost* na hrvatskom jeziku.

Ontološki opis leksičkih domena vođen je u okviru utjelovljene spoznaje i ontološke distinkcije triju emergentnih nad domena koje je Benedikt Perak kategorizirao kao "materije", "psihološke" i "društvene" domene koje nastaju s obzirom na njihov referentni okvir (postojanja/egzistencije, nastajanja, strukture materije, prostora, akcije, vremena, dinamike, sile, animacije, percepcije, intencionalnosti, mentalnih stanja, spoznaje, društvenih identiteta i kulturnih modela). U okviru ovoga opisa ciljni su koncepti podklasificirani kao psihološki>mentalna stanja>afektivna stanja>emocije, te su mapirani na temelju mereoloških, topoloških i morfoloških obilježja djelomično opisanih u WordNet-u (synset relations) i komponentama okvira emocija.

Konstrukcijski sloj semantičke i sintaktičke analize bazira se na upitima gramatičkih odnosa izvedenih iz hrvatskog korpusa (hrWac). Ciljni pojmovi opisani su u relaciji sa najfrekventnijim leksičkim komponentama u rečeničnoj konstrukciji gdje se emocija nalazi u ulozi subjekta (vršitelja radnje) ili objekta (gdje emocija predstavlja trpitelj radnje).

Sintaktičke konstrukcije proučavaju se poput kognitivnih okvira sa semantičkim agentivnim i tematskim ulogama (Langacker 2008.).

Cilj je opisati karakteristične komponente konceptualnog sadržaja, procesa konceptualizacije i kognitivne modele leksičkog znanja sinonima. Rezultati ove analize pružaju potrebne podatke i metodologiju za daljnji razvoj leksičke semantike, konstrukcijske gramatike, metaforičke analize uzoraka i daljnja interdisciplinarna istraživanja o jeziku i emocijama.

¹ Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., & Barrett, L. F. (Eds.). (in press). Handbook of emotions, 4th Edition. New York: Guilford.

KLJUČNE RIJEČI

tuga, jad, depresija, žalost, sjeta, emocije

kognitivna lingvistika, pojmovna (konceptualna) metafora,

pojmovna (konceptualna) metonimija, opojmljivanje (konceptualizacija), konstrukcijska

gramatika, mentalna simulacija, proizlazni (emergentni) sustav, agentivnost

SADRŽAJ

1. UVOD.....	str.6.
2. KOGNITIVNA LINGVISTIKA.....	str.7.
2.1. ZNAČAJKE KOGNITIVNIH PRISTUPA PRI ISTRAŽIVANJ.....	str.7.
2.2. KLJUČNI POJMOVI.....	str. 8.
2.2.1. TEORIJA EMOCIJA.....	str.14.
2.3. DEFINICIJE KONCEPTUALNE METAFORE I METONIMIJE.....	str. 16.
2.3.1. METONIMIJA KAO PROFILIRAJUĆA FUNKCIJA MERELOŠKIH RELACIJA.....	str. 17.
3. KORPUSNA KONSTRUKCIJSKA ANALIZA LEKSIČKIH EMOCIONALNIH KATEGORIJA TUGE, JADA, ŽALOSTI, DEPRESIJE I SJET.....	str.18.
3.1. TUGA	str. 21.
3.2. DEPRESIJA	str. 24.
3.3. ŽALOST	str. 26.
3.4. JAD.....	str. 30.
3.5. SJETA	str. 31.
28.4. ZAKLJUČAK.....	str. 32.
5. LITERATURA.....	str. 33.

POPIS SLIKA

- SLIKA 1. Emergentna hijerarhija leksičkih koncepatastr. 12.
- SLIKA 2. PROCES OBRADJE EMOCIJA PO Scherer 2001; Sander 2005.str.13.
- SLIKA 3. Temeljne dimenzije afektivnih stanja (Barret i Russel:1998)str.14.
- SLIKA 4. Word Sketch hrWac korpusastr.18.
- SLIKA 5. Rezultati vizualizacije obrade podataka u Gephi programu (emocije u ulozi objekta/trpitelja radnje).....str.19.

1. UVOD

Jeste li se ikada zapitali na koje sve načine možemo *tugovati*? Što nas to *tjera u depresiju*, što nas iz nje *izvlači*, kako se sa *sjetom* prisjećamo prošlosti ili pak sa *žalošću* gledamo na budućnost? Jesmo li zaista *okruženi jadom* i čemerom, kako se u medijima o “našoj” tuzi uopće piše? Tko i što predstavlja sve te osjećaje?

U ovo sam istraživanje krenula sa ciljem da pronađem i usporedim upravo ove konvencionalizirane pojmovne mreže iskaza emocija u hrvatskim medijima. Razlog zbog kojeg sam se odlučila za afektivne podražaje (emocije) negativne hedoničke valencije² jest bio jednostavan nastavak istraživanja koje sam sa kolegicom Koveljkom Ljuštinom započela još 2015. godine na kolegiju *jezik, mišljenje i kultura*, u sklopu programa Kulturalnih Studija u Rijeci.

U prvom dijelu rada sukladno s utjelovljenom teorijom spoznaje³ i kognitivnim poimanjem svijeta, koje na snagu stupa još kasnih 1950-ih godina unutar discipline psihologije, objasniti ću teoriju kognitivne lingvistike i neke od temeljnih teorija emocije nužnih za razumijevanje ovog istraživanja.

Središnji dio rada dodatno će razlučiti definiciju konceptualne metafore i metonimije⁴ kao profilirajuće funkcije mereoloških relacija u svijetu (Perak:2017).

Završno, rad istražuje leksičke emocionalne kategorije tuge, depresije, žalosti, jada i sjete unutar hrvatskog nacionalnog korpusa s obzirom na njihova agentivna ili tematska svojstva.

Empirijski temelj ovog istraživanja dobiven je konstrukcijskim pristupom gramatici (Fillmore:1980).

Rezultati istraživanja pokazali su strukturu bliskoznačnosti imenskih leksema *tuga*, *depresija*, *jad*, *žalost* i *sjeta* koristeći korpusne podatke o njihovim koordiniranim gramatičkim odnosima.

Iz rezultata se mogu jasno primjetiti distinkcije u podražajima na određene kategorije, ali i sličnosti koje dijele sa nekim drugim emocijama.

² Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., & Barrett, L. F. (Eds.). (in press). Handbook of emotions, 4th Edition. New York: Guilford.

³ Johnson (1987); Lakoff (1987); Geeraerts, Cuyckens (2007)

⁴ Ritchie, L. David. "Conceptual Metaphor Theory." *Context and Connection in Metaphor*. Palgrave Macmillan UK, 2006. 31-57.

2. KOGNITIVNA LINGVISTIKA

2.1. Značajke kognitivnih pristupa pri istraživanju jezika

Posljednjih godina, ili konkretnije od 1987. godine⁵ pa do danas, počela se razvijati nova grana jezikoslovlja, kognitivna lingvistika, koja pristupa proučavanju jezika na temelju naše cjelovite i utjelovljene spoznaje o tome kako promatramo, zapažamo te konačno konceptualiziramo svijet oko sebe. Za razliku od ostalih, u mnogočemu formalnijih lingvističkih teorija, kognitivna lingvistika polazi s gledišta da je upravo način na koji ljudi konceptualiziraju i kategoriziraju pojave koje ih okružuju ključan za razumijevanje i tumačenje jezičnih pojava. Ona se koristi kombiniranjem formalnog (generativna gramatika), psihološkog (psiholingvistika) i konceptualnog (pojmovnog) pristupa pri proučavanju jezičnih fenomena. Kognitivna lingvistika na taj način ispituje formalna svojstva jezika iz pojmovne perspektive pokušavajući objasniti gramatičku strukturu u odnosu na funkcije obrazaca.

Kognitivna lingvistika pokušava povezati otkrića vezana uz kognitivne strukture sa spoznajama psihološkog pristupa. Ona pomaže objasniti ponašanje pojmovnih fenomena unutar jezika s obzirom na njegove psihološke strukture, a u isto vrijeme razjašnjava svojstva koje te strukture posjeduju na temelju detaljnog objašnjava njihovih ostvarenja u jeziku.

“Tradicija kognitivne lingvistike na taj način pokušava odrediti općenitije kognitivne strukture koje se bave pojmovnim sadržajem obuhvaćajući kognitivne strukture sa razine psihologije i lingvistike. Upravo taj pravac prema ujedinjenju s psihološkim motivira sam naziv "kognitivno" unutar samog naziva te lingvističke tradicije: Integrirati lingvističko i psihološko gledište o kognitivnoj organizaciji u ujedinjeno razumijevanje ljudske konceptualne strukture.”⁶

“Kognitivnolingvistički pristup jeziku temelji se na tri osnovne pretpostavke (Croft & Cruse, 2004, Croft & Wood, 2000): 1) znanje jezika izrasta iz njegove

⁵ Iste su godine objavljene dvije temeljne knjige kognitivne lingvistike, *Women, Fire and Dangerous Things* Georga Lakoffa i *Foundations of Cognitive Grammar* Ronalda Langackera

⁶ Benedikt Perak: *Jezik, Mišljenje i Kultura* (Skripta na mudri.uniri.hr, 2016.)

uporabe, 2) jezik nije samostalna kognitivna sposobnost, već je u uskom međuodnosu s ostalim kognitivnim sposobnostima i domenama znanja, 3) gramatika je konceptualizacija.

Jezične jedinice formiraju se apstrahiranjem koje je uvjetovano uporabom (Langacker, 1988, 2000), a po karakteru mogu biti vrlo određene i specifične ili pak potpuno shematske.”⁷

Možemo tako zaključiti da jezik čini sastavni dio ljudske spoznaje i ostvaruje stalnu interakciju s ostalim kognitivnim sposobnostima poput percepcije, pamćenja i logičkog zaključivanja. Upravo se iz toga razloga naše iskustvo, shvaćanje te spoznaja svijeta mogu očitati u rečeničnim gramatičkim konstrukcijama koje govorniku omogućuju konačnu intersubjektivnu razmjenu najraznovrsnijih podražaja iz okoline.

2.2. Ključni pojmovi

U sljedećim odlomcima objasniti ću neke od temeljnih pojmova kognitivne lingvistike koji su potrebni za razumijevanje teorijske podloge ovog istraživanja.

Utjelovljena spoznaja

Utjelovljenje čini jednu od centralnih ideja kognitivne lingvistike, jer kao što sam već spomenula u prethodnom odlomku, kognitivna se lingvistika oslanja na tradiciju psihologije i filozofije koje ističu važnosti ljudskog iskustva, onog specifičnog za ljudsko tijelo sa svojom kognitivnom strukturom i organizacijom. U skladu s ovakvim empirijskim pristupom, ljudski um i jezik nije moguće proučavati u izolaciji od ljudskog tijela.

Unutar filozofije, teza o utjelovljenom umu smatra kako je priroda ljudskog uma u velikoj mjeri određena samim oblikom i formom našeg ljudskog tijela. George Lakoff⁸ ustanovio je kako se jezik temelji na kogniciji te svoje značenje dobiva iz misli, dok same misli dobivaju značenje direktnom poveznicom s predkonceptualnim funkcioniranjem tijela i svijetom u kojem boravimo.

Aspekti kognicije poput mentalnih konstrukcija, rasuđivanja i prosudbe oblikovani su upravo

⁷ Geld Renata 2006 - Temeljne kognitivnolingvističke postavke (str. 184., Contemporary Linguistics, issue: 62 / 2006, pages: 183- - 212, www.ceeol.com)

⁸ Američki kognitivni lingvist i filozof, najpoznatiji po svojoj teoriji konceptualne metafore

aspektima našeg tijela - motoričkim i perceptivnim sustavom, interakcijom s okolinom i raznim ontološkim pretpostavkama o svijetu.

George Lakoff i Mark Johnson (1999) razlikovali su tri razine utjelovljenja: neurološku, razinu kognitivno nesvjesnog i fenomenološku razinu svijesti.

“Neurološka razina odnosi se tako na strukture neurona koje sačinjavaju koncepte i kognitivne operacije. Kako bi se istražila ove razine utjelovljenja uz samu teoriju potrebna su i pozitivistička neuroznanstvena istraživanja. Fenomenološka razina je ona razina utjelovljenja koje smo svjesni i kojoj možemo svjesno pristupiti. Sastoji se od svega onoga čega smo svjesni, što možemo opisati kao osjećaj iskustva, jer mi osjećamo i tako osvještavamo svoje fizičko okruženje (kroz tijelo, osjetila i psihička stanja) te društveno okruženje (kroz društvene interakcije). Dok smo ove razine svjesni, slijedeća razina odnosi se na sve nesvjesne procese koji se događaju u čovjekovu umu, a to je razina kognitivno nesvjesnog. Kognitivni sistem nesvjesnog temelj je perceptivnog i motoričkog sustava našeg tijela, a uključuje i sve naše nesvjesne misaone procese i znanja. Kao temelj funkcioniranja našeg tijela i uma, kognitivni sustav čini i temelj za uporabu jezika i konstruiranje značenja.”⁹

Predodžbene sheme

Termin predodžbene sheme (eng. *image schema*) pojavio se istovremeno u knjigama Marka Johnsona *The Body in the Mind* (1987) i Georgea Lakoffa *Women, Fire, and Dangerous Things* (1987). Predodžbene su sheme, prema Johnsonu (1987), temelj mehanizma otjelovljene spoznaje, odnosno gradbe značenja na temelju tjelesne interakcije s okolinom.

Koncepti poput KONTAKTA, SPREMNIKA ili BALANSA, značajni su iz razloga što potječu od ljudskih pred-konceptualnih iskustava, što znači da predstavljaju iskustva izravno posredovana ljudskim tijelom.

Na neurofiziološkoj razini predodžbene sheme predstavljaju obrasce aktiviranja neuralnih mapa senzorno-motornih predodžbi, a njihov se mentalni sadržaj može upotrebiti za strukturiranje apstraktnih pojmova, tj. konceptualnih projekcija o svijetu.

⁹ Lakoff i Johnson u Anamarija Tomičić: *Lingvistička Analiza Reprerzentacije Psihičkih Bolesti u Hrvatskim Tiskanim Medijima*, diplomski rad, Rijeka, 2015.), str.9.

Primjerice, spoznajom prostora u odnosu na tijelo nastaju prostorne sheme poput LIJEVO, DESNO, NAPRIJED, NAZAD, GORE, DOLJE, DALEKO i BLIZU. Organizacijom takvih prostornih pojmova stvaramo predodžbenu shemu SREDIŠTA i RUBA. Iz nje se zatim izvode inferencije da su objekti bliže središtu poznatiji, dostupniji spoznaji, razumljiviji, i obratno¹⁰.

Drugim riječima, upravo je naše iskustvo - iskustvo ljudskog tijela - ono koje formira neke od fundamentalnih koncepata o svijetu.

Pojmovne domene

Pojmovne sastavnice koje izgrađuju strukturu značenja Ronald Lagnacker¹¹ naziva domenama.

Langackerova teorija domena¹² bazirana je na pretpostavci enciklopedijskog značenja, što podrazumijeva kako se leksički koncepti ne bi mogli razumjeti bez naše široke strukture znanja. Domene tako spadaju pod kognitivne entitete, a to mogu biti mentalna iskustva, koncepti te konceptualni entiteti različitih razina strukturne složenosti.

Langacker dijeli domene na temeljne (engl. *basic*) i apstraktne (Langacker 1987:147), odnosno izvedene (engl. *nonbasic*). Bazične domene predstavljaju ona mentalna i utjelovljena iskustva koja se ne mogu pojmovno razlučivati ili izvoditi iz nekih jednostavnijih pojmova. To su domene poput PROSTORA, VREMENA, TEMPERATURE, MIRISA, i tako dalje. Temeljne domene stoga proizlaze iz područja iskustvenih mogućnosti, dok apstraktne domene čine skup znanja proizašao iz temeljnih i drugih apstraktnih domena.

Tako na primjer domena LJUBAVI uključuje naše znanje o nizu bazičnih domena poput dodira, seksualnih odnosa, fizičke bliskosti ali podrazumijeva i apstraktna znanja proizašla iz domena poput braka, parova, izlazaka, darivanja.

Pojmovni okviri

“Budući da se ljudska iskustva nužno odvijaju u određenom ekološkom i kulturnom kontekstu, svaki je pojam u cjelini enciklopedijskog znanja kontekstualno uvjetovan. Značenje svakog leksičkog pojma opojmljuje se *u kontekstu* okolnosti i priziva osobiti okvir (engl. *frame*) koji

¹⁰ Mark Johnson: *The Body in the Mind, The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*, 1987.,

¹¹ Ronald Wayne Langacker američki je lingvist, profesor i jedan od utemeljitelja kognitivne gramatike.

¹² Ronald W. Langacker: *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*, Oxford University Press, 2008

predstavlja shematizaciju obilježja i odnosa suučesnika određene situacije. Opisom tog kontekstualnog znanja 'prizvanog' samim leksičkim pojmom bavi se semantika okvira Charlesa Fillmorea¹³. Okviri predstavljaju shematizirani uvid u kontekstualnu umreženost različitih sastavnica tjelesnih, ekoloških i kulturnih domena ljudskog iskustva.

"Using the word frame for the structured way in which the scene is presented or remembered, we can say that the frame structures the word-meanings, and that the word 'evokes' the frame."
(Fillmore 1982:117)¹⁴

Kognitivni modeli

Kognitivni modeli, prema Georgeu Lakoffu¹⁵, čine relativno stabilne mentalne reprezentacije našeg znanja i teorija o svijetu. Oni uključuju svo pragmatično i proceduralno znanje, ili takozvane "kulturne skripte", što predstavljaju obrasce ponašanja proizašle iz naučenih kulturnih vrijednosti.

"U zborniku *Cultural Models in Language and Thought* kognitivni antropolozi Dorothy Holland i Naomi Quinn definiraju kulturne modele na sljedeći način:

"[Cultural models are] presupposed, taken-for-granted models of the world that are widely shared (although not necessarily to the exclusion of other, alternative models) by the members of a society and that play an enormous role in their understanding of that world and their behaviour in it." (Holland i Quinn 1987:4)¹⁶

Iako su kognitivni modeli relativno stabilne organizacije znanja, oni su također podvrgnuti neprestanim izmjenama, preklapanjima i međusobnim poništavanjima s obzirom na društveni razvoj i vlastite predodžbe o sebi i okolini. To mogu biti tipični primjeri kategoriziranja svijeta, razni društveni stereotipi, ideali, teorije i modeli prikupljanja znanja iz okoline.

¹³ Charles Fillmore, američki lingvist i profesor na sveučilištu u Kaliforniji, UC Berkeley

¹⁴ Benedikt Perak: Opojmljivanje Leksema Strah u Hrvatskome: Sintaktičko-Semantička Analiza (str. 72.), Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

¹⁵ George Lakoff: *Women, Fire And Dangerous Things*; 1987.

¹⁶ Benedikt Perak: Opojmljivanje Leksema Strah u Hrvatskome: Sintaktičko-Semantička Analiza (str. 74.), Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

Ontologija

Ukoliko u svoj internet pretraživač upišete pojam ontologija, prvo na što ćete naići jest da je ontologija "filozofska studija prirode bivanja, postojanja, pitanja stvarnosti i relacija u svijetu", te da ona "spada pod granu filozofije poznatiju kao metafizika."¹⁷ Ontologija se također bavi pitanjima entiteta, njihovog grupiranja, svojstava i hijerarhijskih odnosa u svijetu. Iako je ontologija prvenstveno teorijska, njome se može poslužiti i u svrhu praktične aplikacije pri istraživanjima u informatičkim znanostima ili tehnologiji, a ja sam je u svome radu, po uzoru na svoga mentora (Benedikt Perak) koristila pri deskripciji leksičkih koncepata i jezične uporabe. Smatramo kako različite razine lingvističkih konstrukcija zapravo odražavaju emergentne¹⁸ i hijerarhijske strukture kognitivnih mehanizama.

Benedikt Perak¹⁹ je tako emergentnu hijerarhiju leksičkih koncepata podijelio na ontološku domenu postojanja (engl. EXISTENCE), strukture (engl. MAT_STRUCTURE), psihološku (engl. PSYCHOLOGICAL) te društveno - kulturalnu (engl. SOCIAL AND CULTURAL). U ovoj vrsti ontologije emocije spadaju pod PSIHOLOŠKU/AFEKTIVNU razinu. Važno je napomenuti kako svaka od spomenutih nad-domena može utjecati na drugu, te da se one temelje na međusobnoj razmjeni. Tako su, na primjer, orijentacijske metafore bazirane na ljudskom iskustvu s orijentacijom u (objektivnom) prostoru, subjektivna (psihološka) razina može se očitati na temelju afektivnih stanja, percepcije ili pak intencionalnosti, dok razni kulturalni modeli zahtijevaju složen proces društvene interakcije, poznavanje društvenih standarda a uključuju kako objektivnu tako i subjektivnu razinu, pa i enciklopedijsko²⁰ znanje o iskustvu. Perak u gore navedenom istraživanju polazi od pretpostavke kako je moguće stvoriti model ontologije primjenjiv u svim epistemičkim perspektivama, a navodi i neke od prednosti ovakvog pristupa.

"Ontološki model leksičkih koncepata i konstrukcija omogućuje deskripciju leksičkih koncepata

¹⁷ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Ontologija>

¹⁸ Pod nazivom *emergente* podrazumijeva se da kompleksne konstrukcije metafora nastaju spajanjem više jednostavnih razina, no ne mogu se na njih svesti.

¹⁹ Benedikt Perak: Metonymy and metaphor as a profiling function of mereological relations, Describing the Emotion Processes in the Ontological Model of Lexical Concepts and Constructions, Cultural Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, UNI Rijeka, 2017.

²⁰ Enciklopedijsko znanje u kognitivnoj se semantici opisuje kao svo stečeno znanje kojemu se može pristupiti pri zamisli na partikularne konceptualne domene ili koncepta samog

i jezične uporabe u emergentnoj ontologiji stvari. Takav model opisuje metonimijsku profilaciju kao funkciju meronimijskih odnosa u svijetu. On formalizira identifikaciju metaforičkih konstrukcija i drugih vrsta figurativnog govora kao kršenje meronimijskih relacija aktiviranih jezičnim konstrukcijama. Otkriva korelaciju između sintaktičko-semantičkih konstrukcija i različitih vrsta metaforičkog mapiranja, te čini preduvjet za koherentno interdisciplinarno istraživanje u bilo kojoj domeni.”²¹

OMLC – Emergent hierarchy of lexical concepts

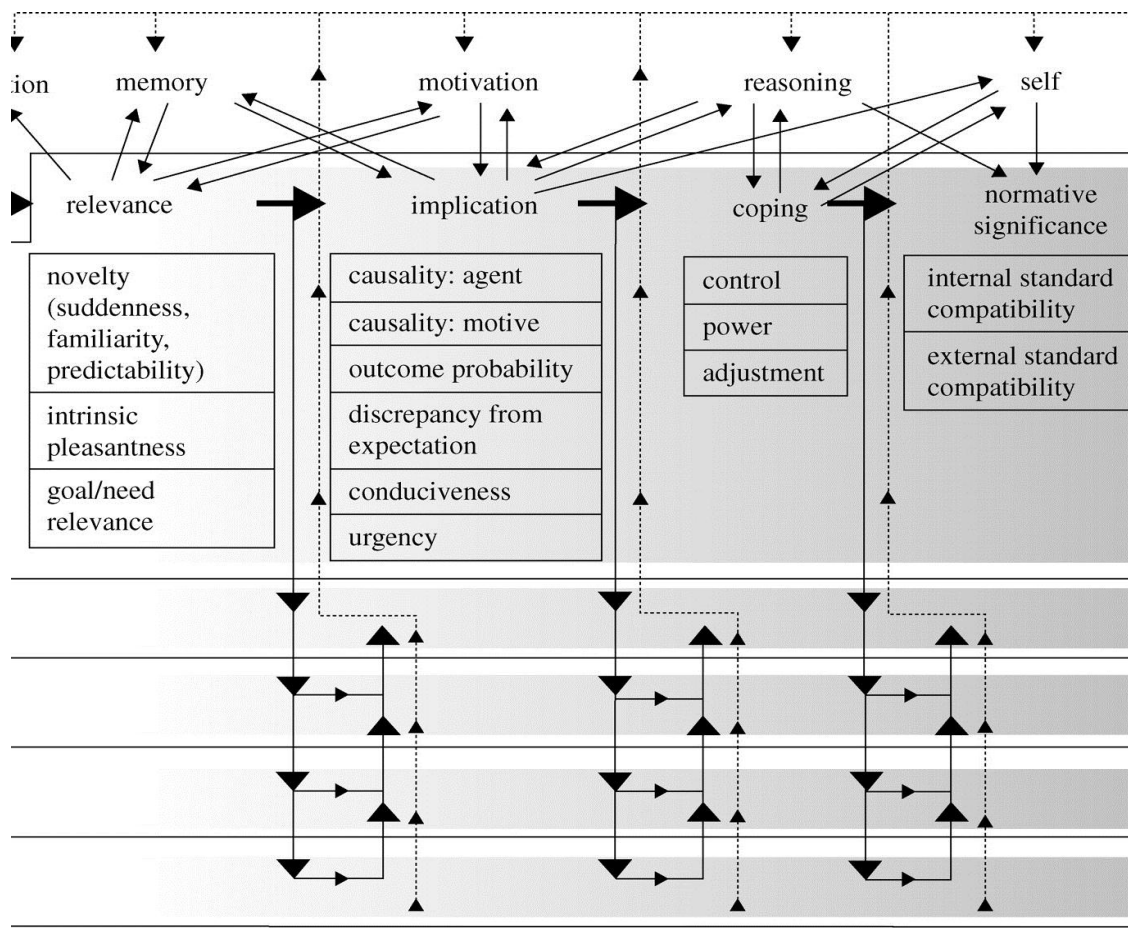
Ontology domain	Superclass	Emergent Property
EXISTENCE	01.Existence	A (Entity) exists
MAT_STRUCTURE	02.Emergence	A (Form) becomes B (Transformation)
	03.Mat_Structure	A (Part) 1...n isPartOf B (Whole), B (Whole) hasParts A1...n (Part); MeronymicRelation: {portion — mass, stuff — object, component— (complex) object, member — collection}
	04.Spatial	A(Figure) is_in_spatial_relation_to B(Ground); RelationProperty: {place — area}
	05.Force	A(Force Structure) influences (by mechanical / liquid / thermodynamic force) B (Patient); A (Mover/Actor has Force) moves /acts (on) B (Path/Patient 03-04) with (Vehicle/Instrument 03);
	06.MotionAction	RelationProperty: {feature — event}
	07.SequenceTime	A (TimeEntity) has sequence (3-5); RelationProperty: {phase — activity}
	08.InformationSystem	A (InformationSystem) {(self) sustaining structure, organism) acts/reacts (to) B (Environment 1-8)
	PSYCHOLOGICAL	09.Perception
10.Affect		A (Experiencer 8-14) experiences (with_organs_of_affect_experience 8) B (experience / quality / affect state / emotion 10)
11.Cognition		A (Cogitor 8-14) remembers, reasons, thinks 11 B (Mental_Representation / Categorization / Cognitive Appraisal 11)
SOCIAL AND CULTURAL	12.SocIdentity	A (Person 8-14) identifies as B (Social Identity 12)
	13.SocBehaviour	A (Person.Agent 8-14) behaves , performs B (social_action/ritual 13) with (instruments_of_behavior 1-8)
	14.SocCommunication	A (Person.Agent.Communicator 8-14) communicates with B (Reciever 8-14) about C (theme 1-14) on D (code)
	15.SocCultural	A (Cultural Model) is a set of values connected with material structures, experience, social events and rituals, narration, philosophy, individual and social values, institutions shared by agents/members of the Social community

SLIKA 1. Emergentna hijerarhija leksičkih koncepata (Perak:2017)

²¹ Benedikt Perak: Metonymy and metaphor as a profiling function of mereological relations, Describing the Emotion Processes in the Ontological Model of Lexical Concepts and Constructions, Cultural Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, UNI Rijeka, 2017.

2.2.1. TEORIJA EMOCIJA

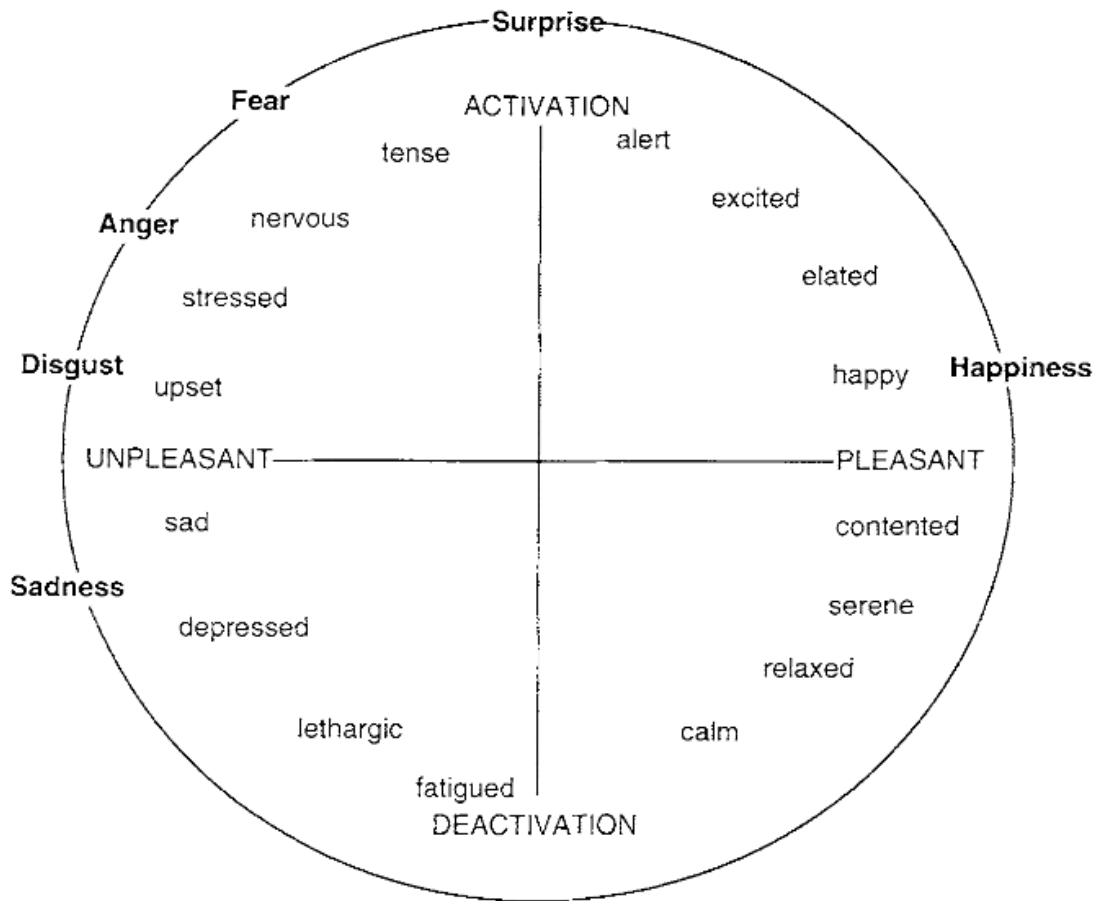
Teorija emocija koja podupire moj rad polazi od pretpostavke kako su emocije afektivni podražaji, kulturalne i psiho-biološke adaptacije mehanizma koje jedinkama omogućuju da fleksibilno i dinamički reagiraju na podražaje iz okoline²² Emocija tako podrazumijeva utjelovljeni i dinamički proces aktivacije nekoliko komponenti kao što su tjelesne reakcije, tendencije ka djelovanju, procjene i stanja osjećaja koji se javljaju kao odgovor na spomenute specifične događaje u okolišu u svrhu brze pripreme organizma i radi njegove optimalne reakcije (Scherer 2003; Barrett 2011; Fontaine, Scherer and Soriano 2013).

²² Scherer, K. R. (2009). Emotions are emergent processes: they require a dynamic computational architecture. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences*, 364(1535), 3459-3474.

SLIKA 2. PROCES OBRADE EMOCIJA (Scherer 2001; Sander 2005.)

Za razliku od psihofizičkih stabilnijih raspoloženja, emocije predstavljaju tipično intencionalna mentalna stanja (Deigh 2004:9; Searle 2002:79; Damásio 1999:pogl. 9; Kardum 2002:21), čija se kakvoća iskustva psihološki opisuje uz pomoć dimenzija hedoničke valencije i pobuđenja. Hedonička valencija tako može izražavati subjektivnu ugodu ili neugodu, a pobuđenje iskazuje pobuđenost odnosno nepobuđenost koja se može osjećati tijekom doživljaja (Russel i Barrett Feldman 1999:805). Različita afektivna stanja u ovome slučaju djeluju poput neurofiziološkog barometra pojedinačne zamjedbe okoline stvarajući tako osjećaj o kakvoći (kvaliteti) bivanja u toj okolini (Perak:2014).

SLIKA 3. Temeljne dimenzije afektivnih stanja (Barret i Russel:1998)

2.3. DEFINICIJE KONCEPTUALNE METAFORE I METONIMIJE

Metafore su se kroz povijest smatrale prvenstveno književnim stilskim figurama i tek su se osamdesetih godina 20. stoljeća počele proučavati u kontekstu širem od književnog stvaralaštva. Za suvremene lingviste objasniti metafore bio je jedan od najvećih izazova dvadesetog stoljeća. U kognitivnoj lingvistici, jedno od najzastupljenijih pitanja bilo je na koji se to način konceptualne metafore mogu prenositi iz jedne domene u drugu? Zoltán Kövecses, poznati profesor lingvistike i autor knjige: *Metaphor: A Practical Introduction* (1990)²³, na sljedeći je način definirao konceptualnu metaforu:

”Conceptual metaphor connects two domains of knowledge. The first domain is physical, existing domain, and the other is the target domain, or less known, or abstract. Original domain is serving for understanding the target domain, so the original domain of fire in many languages is used for understanding, which necessarily means domain of feelings.”

Iz ovoga citata možemo zaključiti kako konceptualne metafore povezuju apstraktne, one manje konkretne domene sa bazičnom/temeljnomo domenom koja se izvodi izravno iz ljudskog iskustva. Ovakva teorija sugerira da metafore nisu samo stilističke funkcije jezika već da je naše mišljenje metaforičko u svojoj prirodi. Prema tome konceptualna teorija metafora više je teorija metaforičke spoznaje negoli ona metaforičke upotrebe jezika.

George Lakoff i Mark Johnson (1980) u svojoj knjizi *Metaphors We Live By*, tvrde kako su neke od metafora koje koristimo svakodnevno, gotovo nesvjesno, konceptualne po prirodi te kako one mogu stvarati razne kulturne, društvene i psihološke stvarnosti. Kognitivna lingvistika također polazi od tvrdnje da se značenje temelji na ljudskom kolektivnom iskustvu tjesno povezanom sa našom tjelesnom egzistencijom, jer kao što smo već napomenuli, upravo nam naše tijelo pruža temelj za razumijevanje najraznovrsnijih koncepata o svijetu.

Poput metafore, i metonimija se kroz povijest krenula proučavati tek kao jezično sredstvo. Lakoff i Johnson tvrde kako je metonimija, baš poput metafore, konceptualna po svojoj prirodi. Danas mnogi akademici tvrde kako je upravo metonimija temeljna za konceptualnu organizaciju,

²³ Zoltan Kovecses: *Metaphor: A Practical Introduction*, Oxford University Press, 2002.

a neki odlaze toliko daleko pa tvrde da se svaka metafora može razrješiti u metonimiji, gdje jedan entitet stoji za (predstavlja) drugi.

Kognitivni lingvisti kao glavnu funkciju metonimije ističu omogućavanje mentalnoga pristupa jednom konceptualnom entitetu preko drugoga, gdje je glavna razlikovna točka od metaforičkog mapiranja ta da se metonimija bazira na izravnom doticaju elemenata nekog kognitivnog modela, dok se metafora bazira na sličnosti nekih od elemenata.

S obzirom da se metafora i metonimija mogu objasniti kao konceptualni fenomeni i da su oboje u relaciji sa jednakim konceptualnim domenama, nameće nam se pitanje odnosa između metafore i metonimije. Nadasve, ukoliko se osvrnemo na činjenicu kako su složene, apstraktne metafore sastavljene od jednostavnih/primarnih metafora a primarne metafore sadrže metonimijsku bazu, možemo argumentirati tezu da je svaka metafora u svojoj prirodi metonimijske baze.²⁴

Ovaj rad ukazuje upravo na temeljne metonimijske procese uz pomoć kojih opojmljujemo neke od afektivnih obilježja leksema emocija negativne valencije. Pokazati ću i kako se uz pomoć tih metonimijskih procesa mogu prepoznati senzorno-motorni obrasci opojmljivanja. Primjer senzorno-motornih obrazaca metonimijski su iskazi koji profiliraju fiziološke reakcije emocija (afektivnih stanja), poput *Plakala sam cijelu noć*. Značenje ovog iskaza očituje se u pojmovnom metonimijom FIZIČKA REAKCIJA PLAKANJA STOJI ZA TUGU.

2.3.1. METONIMIJA KAO PROFILIRAJUĆA FUNKCIJA MEREOLOŠKIH RELACIJA

U svojem recentnom istraživanju *Metonymy (and metaphor) as a profiling function of mereological relations* (2017) dr. sc. Benedikt Perak opisuje metonimiju (i metaforu) kao profilirajuću funkciju mereoloških relacija u svijetu. U filozofiji i matematičkoj logici mereologija predstavlja proučavanje dijelova i cjelina u njihovom oblikovanju. Dok se teorija skupova temelji na članskom odnosu između skupa i njegovih elemenata, mereologija naglašava meronimisjke relacije među entitetima, značenja da se ti entiteti međusobno i uključuju.²⁵ Ukoliko je metonimija profilirajuća funkcija mereoloških relacija u svijetu onda je metafora kršenje tih ontoloških/meronimijskih odnosa.

²⁴ Evans & Green: *Cognitive Linguistics An Introduction*, str. 318.-321.

²⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Mereology#Natural_language

Uzmimo za primjer sljedeću rečeničnu konstrukciju *Prolivena suza na tuđem obrazu izaziva tugu u meni samoj*. Koncept IZAZVATI TUGU opisati ćemo kao meronimijsku ontološku vezu/odnos iz razloga što je OSJEĆAJ TUGE zapravo afektivni proces koji se može IZAZVATI/POKRENUTI.

Proučimo sada primjer jedne metaforične rečenične konstrukcije *Koliko je samo situacija u kojima jedni drugima donosimo žalost i tugu*. Konstrukcija DONOSITI ŽALOST/TUGU metaforična je iz razloga što krši ontološku/meronimijsku vezu, tj. AFEKTIVNI PODRAŽAJ tuge ili žalosti NIJE OBJEKT KOJI SE MOŽE DONOSITI/ODNOSITI u danoj stvarnosti.

3. KORPUSNA KONSTRUKCIJSKA ANALIZA LEKSIČKIH EMOCIONALNIH KATEGORIJA TUGE, JADA, ŽALOSTI, DEPRESIJE I SJETE

Konstruktivni sloj semantičke i sintaktičke analize bazirala sam na upitima gramatičkih odnosa izvedenih iz hrvatskog korpusa (hrWac)²⁶. Ciljni pojmovi *tuge, jada, žalosti, depresije i sjete* opisani su u relaciji sa najfrekventnijim leksičkim komponentama u rečeničnoj konstrukciji gdje se navedene emocije nalaze u ulozi subjekta (vršitelja radnje) ili objekta (gdje emocija predstavlja trpitelja radnje).

Sintaktičke konstrukcije proučavala sam poput kognitivnih okvira sa semantičkim agentivnim i tematskim ulogama, a leksemi su klasificirani s obzirom na ontološke značajke aktiviranih referentnih okvira.

Cilj je bio opisati karakteristične komponente konceptualnog sadržaja, procesa konceptualizacije i kognitivne modele leksičkog znanja sinonima.

Neke od prednosti ovakvog pristupa jesu proizvodnja značenja kroz jezične konstrukcije, mogućnost prikupljanja statistički relevantnih kognitivnih obrazaca, te mogućnost raspoznavanja agentivnih i tematskih svojstava emocionalnih kategorija. Na žalost u ovome istraživanju, zbog ograničenog opsega, nisam bila u mogućnosti uključiti i paralingvističke izražaje poput simbola, gesti, emotikona - a koji bi mogli biti cilj istraživanja u nekom budućem radu.

Iako je opseg hrWac korpusa veliki²⁷ treba imati na umu kako je potrebno nadograđivati ga i držati u koraku sa novim informacijama. Korpus se sastoji od 3,611,090 dokumenata, 67,403,219

²⁶ <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>

²⁷ http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac

rečenica i 7,173,541 lema pojavnica.

Cilj je bio analizirati pojmovne veze uspostavljene kroz 50 najčestotnijih tipova argumenata u sintaktičkim konstrukcijama sa semantičkim agentivnim i tematskim ulogama, međutim, za vrijeme istraživanja otkrila sam kako ponekad u željenoj konstrukciji ne postoji svih 50 primjera, vjerojatno zbog statističkih mjera logDice opcije. Tako sam za “post verb” gramatičku konstrukciju u slučaju lemme TUGA konačno dobila dvadeset i dvije supojavnice, za lemu DEPRESIJA dvadeset i tri supojavnice, za lemu ŽALOST 13 supojavnica, JAD se pojavio uz 17 supojavnica a SJETA u malenih 5 supojavnica.

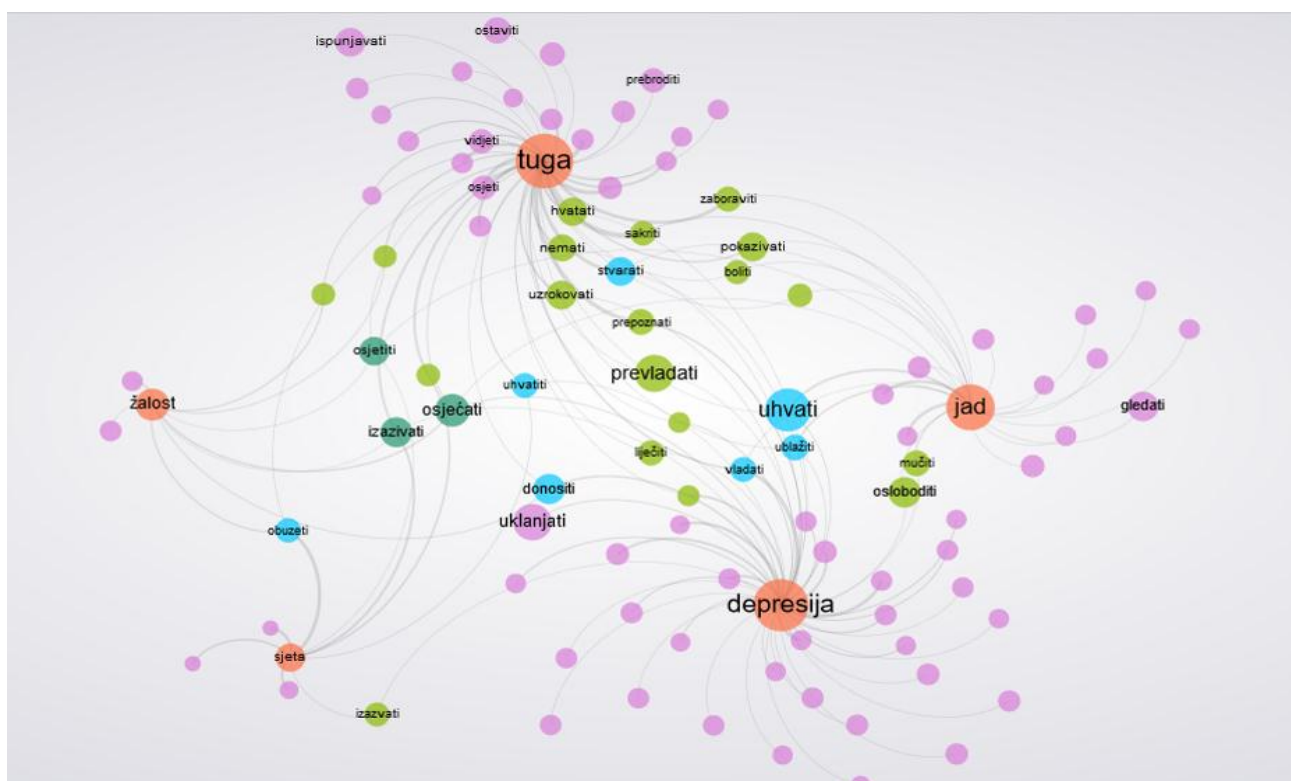
U “preceding verb” konstrukciji gdje lema ne predstavlja agentivna, već tematska svojstva kao konačni rezultat dobila sam četrdeset supojavnica za lemu TUGA, trideset i četiri supojavnice za lemu DEPRESIJA, devet supojavnica ŽALOST, dvanaest supojavnica za lemu JAD, te četiri supojavnice za lemu SJETA.²⁸

Search		tuga hrWaC14 freq = 27,705 (19.72 per million)							
Word list		is_obj4	4,046 0.15	post_verb	2,900 0.10	post_u	887 0.03	post_s	159 0.01
Word sketch		osjećati +	318 7.70	boliti	76 4.52	srce +	251 8.47	jug	41 8.89
Thesaurus		osjetiti +	110 6.59	<i>tuge , boli ,</i>		<i>S tugom u srcu</i>		<i>Tuga s juga</i>	
Sketch diff		<i>osjetiti tugu</i>		gledati	48 1.48	oko +	129 7.39	obitelj	9 4.30
Corpus info		vidjeti +	109 3.81	dolaziti	35 1.03	<i>tugom u očima</i>		lica	7 5.70
My jobs		podijeliti	80 6.72	<i>Tuga dolazi</i>		alkohol	43 9.45	post_na	153 0.01
User guide		utopiti	73 9.02	primiti	32 2.80	<i>tugu u alkoholu</i>		lice	37 5.32
Save		<i>utopiti tugu</i>		<i>tugom primio</i>		glas	33 8.02	<i>tugom na licu</i>	
Change options		nositi	71 4.33	ostajati	29 1.95	<i>s tugom u glasu</i>		lica	11 7.85
Cluster		sakriti	57 7.42	<i>tuga ostaje</i>		život	14 2.16	lik	7 6.24
Sort by score		<i>sakriti tugu</i>		postati	28 0.32	<i>tuge u životu</i>		post_nakon	69 0.00
Hide gramrels		ublažiti	57 7.21	obuzeti	24 6.40	radost	13 7.39	poraz	8 5.81
More data		<i>ublažiti tugu</i>		<i>tuga obuzela</i>		<i>tugu u radost</i>		post_prep	38 0.00
Less data		dijeliti	55 5.20	prisjećati	23 5.03	duša	12 5.86	nakon	8 0.00
		izazivati	53 5.39	<i>s tugom prisjećaju</i>		<i>tugom u duši</i>		post_iz	37 0.00
		<i>izaziva tugu</i>		proći	21 0.79	ok	11 5.69	srce	9 6.72
		utapati	50 8.62	<i>tuga prođe</i>		pogled	8 3.75	post_oko	14 0.00
		<i>utape tugu u</i>		javljati	20 1.98	obitelj	8 3.21	srce	7 9.15
		izraziti	48 5.35	<i>tugom javljamo</i>		svijet	8 1.10		
		opisati	45 6.03	sjećati	18 2.61	čovjek	7 4.17		
		<i>opisati tugu</i>		nestati	17 2.25				
		donositi	44 3.73	osjećati	16 0.82	oba_u_gen	710 0.03		
		<i>donosi tugu</i>		nositi	16 0.59	velik	92 3.07		
		pokazivati	43 4.19	utopiti	15 5.42	<i>velike tuge</i>			
		skrivati	42 6.44	<i>tugu utopiti u</i>		dubok	44 6.95		
		izražavati	41 6.08	liječiti	15 3.51	<i>duboke tuge</i>			
		izazvati	41 4.58	<i>tugu liječi</i>					

SLIKA 4. Word Sketch hrWac korpus

²⁸ Ovi su podaci rezultat manualno pročišćenih popisa/tablice dobivenih iz korpusnog istraživanja, gdje sam kao rezultat naišla na puno više supojavnica, međutim među njima je bilo i neupitnih pogrešaka pri izvođenju željenih gramatičkih konstrukcija

Uz pomoć Word sketch opcije i na temelju morfosintaktičkih oznaka u korpusu dobivamo tako podatke o supojavnicama ciljnih riječi prema tipu traženih gramatičkih konstrukcija²⁹. Specifični gramatički odnosi koje sam tražila u ovome istraživanju bili su glagol + imenica³⁰, te imenica + glagol (engl. post verb i preceding verb lemma). Ovakve gramatičke konstrukcije otkrivaju što se sve sa emocijama možemo (ili ne možemo) raditi i što one mogu (ili ne mogu) činiti nama (i drugima oko nas), te koja svojstva navedene emocionalne kategorije imaju kao entiteti. Nakon odabira leksičkog pojma analizirala sam pojmovne obrasce i identificirala metafore, metonimije i vrste konstrukcija, te podatke ubacila u *Gephi* program za vizualizaciju.

SLIKA 5. Rezultati vizualizacije obrade podataka u Gephi programu (emocije u ulozi objekta/trpitelja radnje)

²⁹ Gramatičke konstrukcije koje sam ja koristila u ovome istraživanju sastoje se od oznake Lemma (tuga, jad, depresija, žalost, sjeta) + verb, Verb + Lemma (tuga, jad, depresija, žalost, sjeta)

³⁰ [tag="V.*"] [lemma="tuga"]

3.1. Tuga

Emocije su već dugo vremena jedna od najpopularnijih interdisciplinarnih istraživačkih tema humanističkih kao i ostalih društvenih znanosti. Budući da do danas ne postoji jedna temeljna definicija emocija, u ovome sam radu osim konvencionalnih konceptualnih metafora/metonimija i njihovih motivacija vezanih uz tjelesno iskustvo i fiziološke reakcije koristila i antropološko-kognitivnolingvističku perspektivu poimanja i iskazivanja afektivnih podražaja niske valencije u hrvatskom.

Jezik emocija mnogo je više od samog imenovanja emocija. Naše kompleksno i bogato emocionalno iskustvo odražava se u velikom spektru jezičnih izraza kojima se to iskustvo može opisati/izraziti.

Tijmen Pronk u zborniku POJ ŽELJNO! Iskazivanje i poimanje emocija u hrvatskoj pisanoj kulturi srednjega i ranoga novoga vijeka³¹, prati semantički razvoj riječi Tuga u hrvatskome od praslavenskog korijena “*težak, tegoba i -tegnuti*”, čije je prvotno značenje “pritiskati, prouzročiti pritisak”. On pronalazi i slavenski korijen *pungr* “težak” povezan s *tingus* “trom”. Tako uočavamo jasnu semantičku vezu između “trom”, “težak” i “tužan”.³² Navedene etimologije slavenskih riječi za emocije potvrđuju nam činjenicu kako emocije u svim jezicima mogu biti opisane vidljivim tjelesnim reakcijama i tjelesnim “slikama” / prenesim značenjima koje one pobuđuju.

Tuga se opisuje kao raspoloženje koje može biti okarakterizirano osjećajem gubitka, boli, melankolije i obično ju prate fizičke geste poput plakanja, izolacije, povučenosti i tromosti tijela. Tuga je na dvodimenzionalnom grafu hedoničke valencije suprotna sreći, a slična osjećajima melankolije, jada, žaljenja i depresije³³.

U nastavku istraživanja vidjeti ćemo kako su konceptualne metafore i metonimije u hrvatskom nacionalnom korpusu opisane specifičnim izrazima pomoću kojih je moguće identificirati

³¹ Tijmen Pronk, *Odakle su nam emocije (O etimologiji i semantičkom razvoju hrvatskih riječi koje se odnose na emocije)*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012.

³² *Ibid*, str. 13.

³³ Bodenhausen, Galen V., Lori A. Sheppard, and Geoffrey P. Kramer. "Negative affect and social judgment: The differential impact of anger and sadness." *European Journal of social psychology* 24.1 (1994): 45-62.

procesu te razne tjelesne, društvene i kulturalne temelje emocija, u ovome konkretnom primjeru - tuge.

Pretražujući hrvatski nacionalni korpus možemo primijetiti kako rečeničnoj konstrukciji gdje glagol prethodi imenici afektivnog podražaja tuge (enlg. preceding verb), uz lemu TUGA se najčešće javljaju sljedeće supojavnice: osjećati/osjetiti tugu, vidjeti tugu, imati/nemati tugu, utopiti tugu, sakriti/skrivati tugu, ostaviti tugu, ublažiti tugu, utapati tugu, podnositi tugu, dijeliti tugu, ubiti tugu, donijeti tugu, opisati tugu, pokazivati tugu, izraziti tugu, opisati tugu, zaboraviti tugu, umanjiti tugu, razumjeti tugu, odagnati tugu, izbrisati tugu, zamijeniti tugu, izliječiti tugu, prevladati tugu, ostaviti tugu, uzrokovati tugu, prepoznati tugu, stvoriti tugu, prebroditi tugu.

Uviđamo kako su najčestotniji oblici relacija među entitetima (emocije i iskustvenika) u hrvatskome korpusu upravo ontološki meronimijske relacije, u figurativnom smislu metonimije, koje izražavaju neke od stvarnih, tjelesnih svojstava afektivnih podražaja emocija. Tuga se u ovakvim rečeničnim konstrukcijama opojmljuje upravo kao *osjećaj*, tj. afektivni podražaj koji iskustvenik osjeća, primjećuje, vidi, izražava.

- A. Katkad ćete *osjetiti* tugu, nemir, nestrpljivost.
- B. Dečki nikada nisu pokazivali tugu, a ja sam mislila da je to baš bez veze.
- C. Srce moje se slama kad *vidi* tugu u tvojim očima.
- D. Događaju se drastične hormonalne promjene koje mogu *uzrokovati* tugu sve do stanja depresije.

U navedenim primjerima TUGA zaista je AFEKTIVNI PODRAŽAJ koji se može osjetiti, vidjeti ili uzrokovati, iz toga razloga ne postoji kršenje ontoloških relacija kao u što je to slučaj u metaforičkim izrazima koje ćemo proučiti u sljedećim primjerima.

- E. Pita me želim li *utopiti tugu*, ali ja odbijam.
- F. I ne možemo *sakriti tugu* i žaljenje jer osjećamo da smo još mnogo toga trebali napraviti.
- G. Ona sa nama *dijeli tugu* i bol i od srca joj hvala.
- H. Žene podnose teškoće, *nose tugu*, ali znaju za sreću, ljubav i svoje mišljenje.

S obzirom da TUGA nije OBJEKT koju ISKUSTVENIK može DIJELITI, SAKRITI, NOSITI, ili pak UTOPITI, možemo reći kako se u ovim slučajevima radi o kršenju ontoloških relacija, što navedene primjere pribraja upravo metaforičkim izrazima.

Najčešće su ontološke metafore TUGA JE OBJEKT, TUGA JE SPREMNIK, TUGA JE DOLJE, TUGA JE TERET, TUGA JE PRIJETNJA, TUGA JE PROTIVNIK i TUGA JE ŽIVO LJUDSKO BIĆE.

U rečeničnoj konstrukciji gdje imenica (lema) ptehodi glagolskoj radnji (engl.post verb) uz lemu tuge najčešće se javljaju sljedeće supojavnice:

Tuga boli, tuga dolazi, tuga ostaje, tuga postaje, tuga obuzme, tuga prođe, tuga se javlja, tuga nestane, tuga traje, tuga hvata, tuga ubija, tuga pretvara, tuga prati, tuga uhvati, tuga dijeli, tuga postaje, tuga prevlada, tuga pada, tuga nestaje, tuga prolazi, tuga naučila

- A. Zašto *tuga* toliko *boli*, suze ne silaze niz obraze ?
- B. Kada *tuga* dugo *traje* to samo znači da je sreća na vidiku.
- C. Poslijeporođajna *tuga prolazi* spontano,bez ikakvog liječenja .

Gore navedeni primjeri ukazuju nam na metonimijske opise tuge. Jedan od vjerojatno univerzalnih koncepata u proučenom korpusu jest konceptualizacija tuge s pomoću fizičke BOLI i tjelesne reakcije plakanja (SUZE) - doista nemimoilazna metonimija tuge.

- A. Nepravda i tuga ubijaju me, i ne samo zbog vlastite obiteljske situacije.
- B. Ista takva tuga pala je i na naše leksikone .
- C. Sve me neka tuga uhvatila, tuga zbog ovih mojih prijatelja na blogu.

Ukoliko se tuga nalazi u ulozi agenta (vršitelja radnje) ona najčešće poprima obilježja živog bića i u tome su slučaju najčešći metaforički izrazi oni koji personificiraju tugu i daju joj obilježja našeg suparnika protiv kojega se borimo.

3.2. Depresija

Osjećaj depresije u današnje vrijeme tretira se poput mentalne bolesti, a uključuje osjećaj beznađa, tuge i boli koji može trajati tjednima ako ne i mjesecima. Depresiju tako prati osjećaj duboke tuge, gubitak interesa za okolinu, smanjena količina energije, ozbiljan nedostatak koncentracije, bezvoljnost ili osjećaj apatije.

Američki institut za psihološka istraživanja objavio je niz članaka o mentalnim bolestima a depresiju opisuje kao "...psihičku bolest koja prvenstveno utječe na raspoloženje pojedinca, ali i na njegov misaoni proces i tjelesno zdravlje. Ova mentalna bolest pojavljuje se u više oblika, koji se razlikuju po svojim uzrocima, simptomima i načinu liječenja³⁴. Prema DSM-v, sistematiziranom dijagnostičkom priručniku mentalnih bolesti American Psychiatric Associationa (2012), oblici depresije su: veliki depresivni poremećaj (uključujući veliku depresivnu epizodu), kronični depresivni poremećaj, predmenstrualni disforični poremećaj, depresivni poremećaj izazvan supstancama ili lijekovima, depresivni poremećaj izazvan drugim medicinskim problemom i nespecificirani depresivni poremećaj. Iako raznoliki, postoje zajedničke karakteristike ovih poremećaja, a to je prije svega osjećaj tuge i praznine te razdražljivost, koje su popraćene tjelesnim i kognitivnim promjenama. Zbog navedenih promjena pojedincu biva sve teže funkcionirati u svakodnevnom životu. Događaju se promjene, koje osim prevladavajućeg osjećaja tuge, uključuju nemogućnost koncentracije umor, nesanicu ili značajno veću potrebu za snom, letargičnost, gubitak teka, i slično. U nekim slučajevima može doći i do mislima o samoozljeđivanju ili samoubojstvu, što se nerijetko i ostvaruje."³⁵

Depresija često uključuje osjećaje poput tuge, krivnje, tjeskobe ili ljutnje a njeni uzroci dijele se na genetičke, hormonalne, neurološke i razne druge izvanjske faktore, najčešće u kombinaciji.

³⁴ American Psychiatric Association. *American Psychiatric Association Practice Guidelines for the treatment of psychiatric disorders: compendium 2006*. American Psychiatric Pub, 2006.

³⁵ Anamarija Tomičić, *Lingvistička Analiza Reprerentacije Psihičkih Bolesti u Hrvatskim Tiskanim Medijima*, str.39., Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski Fakultet, Odsjek za Kulturalne Studije, Rijeka, 2015.

Pretražujući korpus u preceding verb rečeničnoj konstrukciji gdje entitet slijedi iza glagolske radnje, te stoga spada u ulogu objekta, uz lemu DEPRESIJA najčešće se javljaju sljedeće supojavnice: uzrokovati depresiju, izazivati depresiju, liječiti depresiju, nemati depresiju, smanjivati depresiju, pobijediti depresiju, ublažavati depresiju, osjećati depresiju, dijagnosticirati depresiju, razviti depresiju, spriječiti depresiju, pratiti depresiju, izbjeći depresiju, riješiti depresiju, smanjiti depresiju, poticati depresiju, uključivati depresiju, stvarati depresiju, prijetiti depresijom, izliječiti depresiju, prepoznati depresiju, pogoršavati depresiju, iskusiti depresiju, prouzročiti depresiju, otklanjati depresiju, uklanjati depresiju, donositi depresiju, sprečavati depresiju, prevladati depresiju, odagnati depresiju, umanjivati depresiju.

Primjeri za metonimiju depresije u ulozi objekta:

- A. Lijek za akne može *uzrokovati depresiju* i abnormalnosti fetusa
- B. Muškarci mogu *osjećati depresiju* različito od žena.
- C. Simptomi ovisnosti *uključuju depresiju*, razdražljivost, glavobolju, nemir i nervozu.
- D. Onima koji nisu *iskusili depresiju* teško je uživjeti se u patnju koju oboljeli proživljava.

Metaforički opisi depresije u ulozi objekta:

- E. Boravak u prirodi *smanjuje depresiju*, stres i pretilost.
- F. *Pobijedite depresiju* kognitivno-bihevioralnim tehnikama.
- G. Ipak, pokušajte *izbjeći depresiju* koja zna ponekad doći uz loš Saturn.

Kada je depresija u rečeničnoj konstrukciji u ulozi objekta nad kojim agens vrši radnju, najčešće su metafore one gdje se depresija pokušava izbjeći, smanjiti, ukloniti, izliječiti ili u slučajevima gdje je ona personificirana - pobijediti. Na proučenom korpusu mnogo je primjera za takvu vrstu konceptualizacije depresije a tome vjerojatno doprinosi i rastući trend reprezentacije depresije i raznih psihičkih bolesti u informativnim i zabavnim medijima.

U post verb rečeničnoj konstrukciji, gdje je entitet proučavane emocije u ulozi agensa, tj. SUBJEKTA u rečenici, uz lemu DEPRESIJA najčešće se javljaju sljedeće supojavnice: depresija može, depresija ima, depresija javlja, depresija utječe, depresija pogađa, depresija postaje, depresija postoji, depresija počinje, depresija povećava, depresija dolazi, depresija uzrokuje,

depresija prođe, depresija nastaje, depresija uzima, depresija traje, depresija depresija smanjuje, depresija počinje, depresija nastaje, depresija predstavlja, depresija postaje, depresija ostaje, depresija depresija djeluje, depresija dovodi.

Primjeri metonimijskog profiliranja depresije u ulozi agensa:

- A. *Depresija može pogoditi svakoga, ona nije znak slabosti.*
- B. *Depresija utječe na motivaciju i koncentraciju.*
- C. *Lagana post-terraneo depresija počela je hvatati ljude već na zadnjem danu festivala.*

Primjeri konceptualne metafore za depresiju u ulozi agensa:

- D. *Depresija dolazi u razne oblike i razni faktori utječu na depresiju.*
- E. *Smatra se da depresija dovodi do pretjeranog pijenja u 66 % žena.*
- F. *Kolektivna, ali i nacionalna depresija uzima svoj danak.*

U navedenim primjerima možemo primjetiti kako depresija u ulozi agensa najčešće poprima metonimijske oblike konceptualizacije gdje se opisuju načini na koje ona izravno i doslovno utječe na tijelo iskustvenika (emocija). U metaforičkim izrazima najčešća je metafora **DEPRESIJA JE ŽIVO BIĆE** koje od iskustvenika uzima, dovodi, do njega dolazi ili odvodi.

3.3. Žalost

Žalost se u hrvatskom jeziku javlja kao “složeni odgovor na gubitak, osobito na gubitak nekoga ili nečega tko je bio objekt vezanja.”³⁶ Kao i ostale emocije usmjerene na emocionalni odgovor gubitka, žalost se sastoji od svoje socijalne, fizičke, kognitivne i bihevioralne dimenzije. Žalovanje je u hrvatskoj pisanoj kulturi usko povezano sa razumijevanjem različitih vrsta gubitaka (fizičkih ili simboličnih) a često se veže i uz specifične lokalne jedinice (mjesto žalovanja) - osobito u područjima koja su bila pogođena ratom, sukobima ili kakvim drugim nesretnim okolnostima.

Proučimo li hrvatsku pisanu kulturu srednjega vijeka pronaći ćemo kako “U Marulićevoj epici za iskazivanje žalosti najčešće upotrebljavaju sinonimne riječi *tuga, žalost, pečal*, u latinskim

³⁶ <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDalost>

stihovima Davidijade tu su moeror - gdje *maeror* označuje žalost i duboku potištenost. Tužaljke u pisanoj kulturi neizostavno prate suze te niz pokreta i gesti kao što su usmjeravanje očiju prema nebu ili spuštanje prema zemlji, padanje na koljena, čupanje kose i brade, nagrđivanje lica, udaranje u prsa, drhtanje i malaksalost, gubitak glasa, nesvjestica”.. Tuga se tada izražavala nošenjem crne odjeće, osamljivanjem, što se i danas prakticira u vrijeme žalovanja kod gubitka voljene osobe/člana obitelji diljem hrvatske.

Kada u hrWac nacionalni korpus upišemo podatke za preceding verb rečeničnu konstrukciju gdje je entitet ŽALOSTI u ulozi objekta, tj. Trpitelja radnje, uz lemu ŽALOST najčešćotnije su sljedeće supojavnice: proglasiti žalost, osjećati žalost, kriti žalost, izraziti žalost, izražavati žalost, donositi žalost, obuzeti žalost, izazivati žalost, osjetiti žalost.

Metonimijski oblici konceptualizacije žalosti u ulozi objekta:

- A. Odmah zatim *osjećam žalost*, duboku žalost što smo to morali proživjeti
- B. Na kraju je ipak *izrazio žalost* i kajanje što mu je život krenuo u tom smjeru.

Metaforički oblici konceptualizacije žalosti u ulozi objekta:

- D. Općinske vlasti su *proglasile žalost*, zastave su na pola koplja
- E. Ivan Pavao II. u lipnju 1983. nije *krio žalost* vidjevši stanje u kojem se nalazi Poljska
- F. Koliko je samo situacija u kojima jedni drugima *donosimo žalost* i tugu.

Žalost se u navedenim primjerima opisuje više kao stanje ili osjećaj, nego što odaje značajke primarnih emocija. Tako se žalost kao objekt može proglasiti, izraziti, najaviti i ona je u pisanoj kulturi najčešće usko povezana za određeni lokalitet - MJESTO ŽALOVANJA.

- A. Jakša Barbić: *Na žalost, nisam* ja otac hrvatske privatizacije!
- B. Cijenjeni prijatelji *sa žalosti* javljamo da smo otkazali susret koji je planiran za 14.05.2017.

U post verb rečeničnoj konstrukciji uz lemu ŽALOST najčešće se javlja konstrukcija NA ŽALOST ili SA ŽALOŠĆU. Nisam uspjela naići na konkretan primjer žalosti kao subjekta osim

u personificiranom obliku gdje se agens pojavljuje skupa SA žalosti. Može li razlog pomanjkanja ovih primjera biti u činjenici kako se žalost opojmljuje prvenstveno kao osjećaj, a ne emocija? U tome se slučaju agens/iskustvenik pojavljuje/javlja sa OSJEĆAJEM žalosti zbog kakvog nesretnog događaja, gubitka voljene osobe ili kakve druge nesretne okolnosti.

Prijedlog na primarno nam izražava lokativno, NADMJESNO značenje i OKOMITOST.³⁷

Žalost se tako prototipno metaforički opojmljuje kao

OBJEKT/OSNOVA/TEMELJ/POVRŠINA na kojoj se gradi nesretna okolnost.

3.4. Jad

Jad se najčešće opisuje kao osjećaj duševne boli, nevolja, patnja ili nesreća.³⁸ Ovaj naziv može opisivati i veliku muku ili nešto što je jadno, bezvrijedno ,nesretnih okolnosti.

U hrvatskom jed, osjećaj ogorčenosti, ljutnje potijekao je od praslavenskoga “otrov”³⁹ i etimološki je identičan s hrvatskim jadom, osjećajem patnje i bijede.⁴⁰

Znači hrvatski jad pokazuje nam semantički razvoj “otrova” u patnju ili bijedu. Danas se jad najčešće pojavljuje u obliku pridjeva - jadan/jadna - što označuje osobu lošeg imovinskog stanja ili pak služi kao oznaka za osjećaj suosjećanja/empatije prema osobama nesretnih okolnosti.

U gramatičkoj konstrukciji gdje je entitet emocije u ulozi objekta i trpitelja radnje, uz lemu JAD najčešće se javljaju sljedeće supojavnice: gledati jad, pokazivati jad, osjećati jad, zaboraviti jad, stvarati jad, osjetiti jad, opisati jad, zamisliti jad, ublažiti jad, opisivati jad, vidjeti jad, sakriti jad.

Metonimijski oblici opojmljivanja jada u ulozi objekta:

A. Prvotno sam *osjećao jad* zbog neuspjeha i izdaje

B. Ne mogu *opisati jad* koji sam osjetio u trenutku kad me je majka navečer izvijestila.

³⁷ Benedikt Perak: *Opojmljivanje Leksema Strah u Hrvatskome: Sintaktičko-Semantička Analiza* (str. 298., Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014.)

³⁸ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVdjXxc%3D

³⁹ “Jesti otrov”

⁴⁰ Poj željno! ; Iskazivanje i poimanje emocija u hrvatskoj pisanoj kulturi srednjega i ranoga novoga vijeka; Timjen Pronk, *Odakle su nam emocije (O etimologiji i semantičkom razvoju hrvatskih riječi koje se odnose na emocije)*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012., str. 7.

C. O da *vidiš jada* i nevolje kad svi u jedan glas osuše na Potrku drvlje i kamenje.

Metaforički oblici opojmljivanja jada u ulozi objekta:

D. Kakva je korist od mnogih sinova ako *stvaraju jad* i tugu.

E. Prvenstvo nije *ublažilo jad* koji vlada u državi, a prosvjedi će se najvjerojatnije nastaviti.

F. Ali, ne možeš *sakriti jad*.

U gore navedenim primjerima ponavljaju se primjeri poput sakrivati, stvarati ili ublažiti emociju niskog podražaja. Možemo li stoga reći kako u hrvatskoj pisanoj kulturi postoji tendencija i nagon sakrivanja osjećaja niske valencije? Budući da se supojavnica sakrivati pojavljuje i uz ostale proučavane emocije, a ne samo onu jada zaključila bih kako se često govori o pokušajima susprezanja od ekspresije bilo kakvih negativnih emocija - osim u slučajevima kao što su smrt/gubitak voljene osobe gdje je od iskustvenika očekivano da na razne načine prikazuje svoje žalovanje. Konvencionalizirani običaji žalovanja poput nošenja crnine, plakanja, nagrđivanja svojeg lica ili tijela korijen vuku iz tradicionalnih kršćanskih običaja nastalih još u srednjem vijeku.

U post verb rečeničnoj konstrukciji gdje entitet JAD ima agentivnu ulogu subjekta najčestotniji su sljedeći primjeri: vlada jad, ostaje jad, svi ostali primjeri su konstrukcije OD JADA (primjer: Mnogo godina kidalo se Ivanovo srce *od jada*).

A. u zemlji *vlada* bijeda i *jad*

B. ...bio je unatoč svemu sistem: ono što *ostaje* – kaos, bijeda, *jad*

Oba prethodno navedena primjera predstavljaju kršenje ontoloških odnosa te su stoga metaforički načini konceptualizacije jada u hrvatskom jeziku.

3.5. Sjeta

U online hrvatskom riječniku sjeta se opisuje kao veoma specifičan osjećaj blage tuge i čežnje ili prisjećanja na drage, prošle, lijepe uspomene, gdje se češće pojavljuje pod opisom melankolije. Potražimo li opis melankolije naići ćemo na sljedeću definiciju; “melankolija kao mentalno oboljenje očituje se u napadima tjeskobe i straha, depresije i umora; melankolija kao privremeno bolno i depresivno, katkad zamišljeno i nostalgичno stanje uma. Riječ je o čisto subjektivnom raspoloženju koje se može prenijeti na objektivni svijet, te se može govoriti o melankoliji sutona ili jeseni.”⁴¹

Jedna od specifičnosti sjete jest i činjenica da je ona jedna od rijetkih emocija/osjećaja gdje TEŠKO - može označavati i biti DOBRO, u smislu stanja pozitivne nostalgije, budući da se sjeta opisuje kao stanje blage tuge i čežnje, sjećanja na nešto nam drago, lijepo ili izgubljeno.

Najčešće supojavnice uz lemu SJETA u ulozi objekta su:

Izazvati sjetu, osjetiti sjetu, pobuditi sjetu, prizivati sjetu.

Metonimijski oblici opojmljivanja sjete u ulozi objekta:

- A. Da li će i moje uspomene, knjige, priznanja *izazvati sjetu* ili će kao balast biti odbačene?
- B. Možda s vremenom hoću *osjetiti sjetu* kada ugledam druge mame s malim bebama

Metaforički oblici opojmljivanja sjete u ulozi objekta:

- C. Namaz od maslina nek ti *pobudi sjetu*.
- D. Zar nije neumjesno *prizivati sjetu* na prve taktove ode sveopćem pupanju doista...

Vidimo kako se u ulozi objekta sjeta najčešće personificira i javlja u obliku metafore SJETA JE ŽIVO BIĆE koje se može prizivati, pobuditi.

U post verb rečeničnoj konstrukciji gdje je sjeta subjekt/vršitelj radnje najčešće su supojavnice: sjeta uhvatila, sjeta obuzela, sjeta ulovila, ostali primjeri dolaze u obliku “SA SJETOM”; primjer: A onda kada ljeto ostane iza nas, *sa sjetom se prisjećamo ...*

⁴¹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Melankolija>

Metaforički oblici opojmljivanja sjete u ulozi agensa:

- A. danas me neka *sjeta uhvatila* ..
- B. *Obuzela* me je *sjeta*.
- C. Malo me je *sjeta ulovila*...

Sjeta u ulozi živoga bića javlja se i u ovoj vrsti gramatičke konstrukcije, gdje nas sjeta hvata ili pak lovi što nam odaje naznake njezine moći i kontrole nad iskustvenikom.

4. ZAKLJUČAK

Rad se bavi istraživanjem načina jezičnog opojmljivanja bliskoznačnica emocionalnih kategorija sa svojstvom neugode i niskog pobuđenja u hrvatskome jeziku. Cilj je bio analizom supojavnica leksema *tuge, depresije, jada, sjete i žalosti* u gramatičkim konstrukcijama gdje se entiteti nalaze u ulozi subjekta ili objekta utvrditi koje su sve osobitosti i mogućnosti relacija među entitetima emocije i iskustvenika. Uz pomoć metode korpusne analize i konstrukcijske gramatike doznala sam najčešće supojavnice uz istraživane lekseme te identificirala načine njihova opojmljivanja.

Neke od najčešćih metafora korištenih za opisivanje emocija negativne valencije niskog podražaja kada se one nalaze u ulozi subjekta u rečenici jesu upravo oblici PERSONIFIKACIJE emocija. U takvim slučajevima iskustvenik gubi kontrolu nad situacijom i emocija ga u takvim primjerima *hvata, lovi, obuhvaća*, a iskustvenik se protiv nje bori pa stoga *bježi, izbjegava, liječi* ili ju konačno *prevladava*.

Sjeta i jad imali su relativno najmanje pojavnica u korpusu i zajedno sa žalosti možemo ih izdvojiti od tuge i depresije s obzirom na njihove specifične oblike opojmljivanja. Sjeta se najčešće veže uz kognitivne procese sjećanja i ona predstavlja melankolično stanje osobe koja sa osjećajem blage tuge i potištenosti razmišlja o prošlim događanjima. Žalost se konvencionalno veže uz gubitak voljene osobe i jedan je od glavnih sinonima za tugu. Jad je pogotovo specifičan iz razloga što se opisuje kao naznaka nevolje, neimaštine ili lošeg socijalnog statusa.

Ovakva analiza primijenjena na hrvatskom nacionalnom korpusu doprinijela je ontološkom opisu domena te omogućila deskripciju leksičkih koncepata i jezične uporabe u emergentnoj ontologiji stvari. U sklopu kulturalnih studija analiza jezičnog opojmljivanja leksema emocija u koordiniranoj konstrukciji može doprinjeti daljnjem interdisciplinarnom istraživanju emocija te stvoriti uvid u načine na koji tiskani i online mediji doprinose našem shvaćanju i konceptualizaciji afektivnih podražaja.

Rezultati ovog rada pružaju potrebne podatke i metodologiju za daljnji razvoj leksičke semantike, konstrukcijske gramatike, metaforičke analize uzoraka i daljnja interdisciplinarna istraživanja o jeziku i emocijama.

5. LITERATURA

American Psychiatric Association. American Psychiatric Association Practice Guidelines for the treatment of psychiatric disorders: compendium 2006. American Psychiatric Pub, 2006.

Vyvyan Evans and Melanie Green: Cognitive Linguistics an Introduction; Linguistics and English Language Department, University of Sussex, March 2005.

Mark Johnson: The Body in the Mind, The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason, 1987.,

Zoltan Kovecses: Metaphor: A Practical Introduction, Oxford University Press, 2002.

Ritchie, L. David. "Conceptual Metaphor Theory." *Context and Connection in Metaphor*. Palgrave Macmillan UK, 2006. 31-57.

George Lakoff: Women, Fire And Dangerous Things; 1987.

Ronald W. Langacker: Cognitive Grammar: A Basic Introduction, Oxford University Press, 2008

Lewis, M., Haviland-Jones, J. M., & Barrett, L. F. (Eds.). (in press). Handbook of emotions, 4th Edition. New York: Guilford.

Ivana B Ožić, Jakov Mić, Ivona: Zrcalni neuroni i njihova potencijalna uloga u psihopatologiji, medicinski fakultet osijek s veučilišta Josipa Jurja Strossmayera u osijeku, 2015.

Bodenhausen, Galen V., Lori A. Sheppard, and Geoffrey P. Kramer. "Negative affect and social judgment: The differential impact of anger and sadness." *European Journal of social psychology* 24.1 (1994): 45-62.

Benedikt Perak: Metonymy and metaphor as a profiling function of mereological relations,

Describing the Emotion Processes in the Ontological Model of Lexical Concepts and Constructions, Cultural Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, UNI Rijeka, 2017.

Benedikt Perak: Opojmljivanje Leksema Strah u Hrvatskome: Sintaktičko-Semantička Analiza, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

Benedikt Perak: Jezik, Mišljenje i Kultura ;Skripta na mudri.uniri.hr , 2016.

Benedikt Perak, Pojmove mreže leksema neugodnih i nepobuđenih emocija: Usporedba pojmova tuga, jad, žalost, depresija i sjeta u koordiniranoj konstrukciji, Filozofski Fakultet Rijeka, 2017.

Timjen Pronk, Odakle su nam emocije (O etimologiji i semantičkom razvoju hrvatskih riječi koje se odnose na emocije) , Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012.

Geld Renata 2006 - Temeljne kognitivnolingvističke postavke (str. 184., Contemporary Linguistics, issue: 62 / 2006, stranice: 183- - 212, www.ceeol.com).

Scherer, K. R. (2009). Emotions are emergent processes: they require a dynamic computational architecture. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences*, 364(1535), 3459-3474.

Russell, J. A., & Barrett, L. F. (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion: dissecting the elephant. *Journal of personality and social psychology*, 76(5), 805.

Anamarija Tomičić: Lingvistička Analiza Reprezentacije Psihičkih Bolesti u Hrvatskim Tiskanim Medijima, diplomski rad, Rijeka, 2015.

Poj željno! ; Iskazivanje i poimanje emocija u hrvatskoj pisanoj kulturi srednjega i ranoga novoga vijeka, Milovan Tatarin: Retorika tuge (Iskazi i geste žalovanja u slavonskoj epici XVIII. stoljeća).

IZVORI

<http://www.zdrav-zivot.com.hr/izdanja/zrcalni-neuroni/zrcalni-neuroni/>

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Ontologija>

https://en.wikipedia.org/wiki/Mereology#Natural_language

<http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>

http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac

<https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDalost>

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Melankolija>